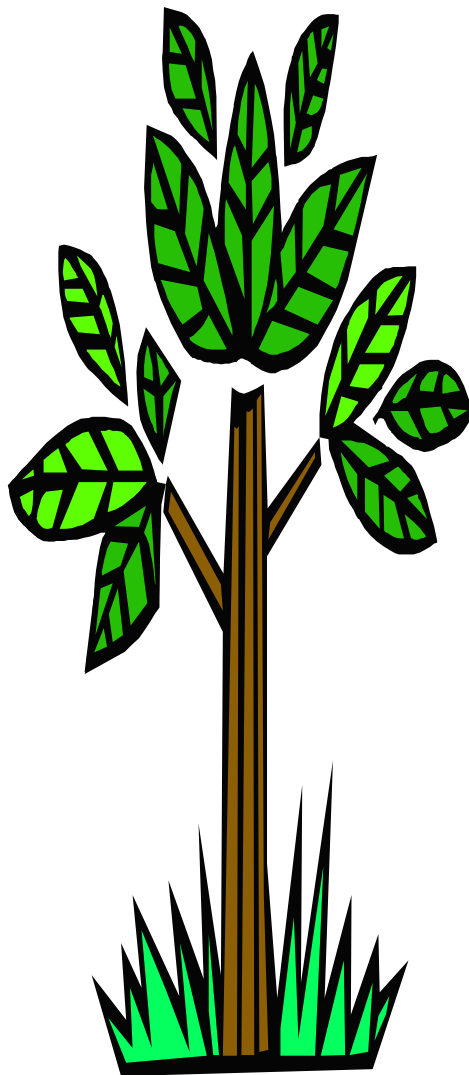

**Ávegis álit
um
Skúlatilboð til ung menningartarnað**

Undirvísing- Bústaður- Arbeiði - Frítíð

Mentamálaráðið November 2002

Innihald

1. Formæli.....	3
2. Arbeiðssetningur	4
2.1 Tørvur	
2.2 Foreldraynski	
2.3 Skipan í útlondum	
3 Víðkað undirvísingarrhugtak.....	8
4 Hvør eigur økið: Mentamr.og/ella Trivnaðarmr.....	9
4.1 Eftir lokið skúlaskeið	
4.2 Mentamál ella trivnaðarmál	
4.3 Niðurstøða	
5 Verkætlan.....	10
5.1 Eingin lógarheimild er á økinum	
5.2 Nýggj lóg	
5.3 Hølisumstøður og staðseting	
5.4 Fíggjarlig meting av ætlanini	
5.5 Eysturoyarætlanin	
6 Tilmæli til landsstýrismannin.....	13
7. Fylgiskjøl.....	14

1. Formæli

Av tí, at tørvur er á einum serligum skúlatilboði til ung við breki, setti landsstýrismaðurin í mentamálum tann 16. juli 2002 ein arbeiðsbólk at lýsa støðuna hjá ungum við breki. Tørvurin kom serliga til sjóndar, tá ið Sernámsdepilin á vári 2002 boðaði frá, at nakrir eldri næmingar ikki longur kundu ganga í skúlanum av tí, at eingin heimild var fyri skúlagongdini. Ein fyribils loysn var funnin á hesum málinum, men landsins myndugleikar ásannaðu, at ein varandi loysn mátti finnast, bæði fyri hesar næmingarnar og fyri næmingar, sum kunnu koma í somu støðu.

Landsstýrismaðurin vísir í tilmálinum til setan av innanhýsis arbeiðsbólkinum, at neyðugt er at lýsa málið betur, áðrenn støða verður tikin til, hvørji ítøkilig stig eiga at verða tikin. Ein spurningur er t.d., um ein nýggj lóg skal gerast.

Uppgávan hjá arbeiðsbólkinum er í fyrstu atløgu at:

- kanna tørvin
- skipa fyri fundi við foreldur og avvarðandi
- kanna, hvussu hetta økið verður skipað í øðrum londum.

Tey, ið sett vóru at manna henda arbeiðsbólk, vóru:

Doris Hansen, Sernámsdepilin
Jóan Hendrik S. Samuelsen, Trivnaðarmálaráðið,
Janus Jensen, Mentamálaráðið og
Poul Nolsøe, Mentamálaráðið, sum er formaður.

Fyrsti fundur í arbeiðsbólkinum var 4. september 2002, og bólkurin hevur havt 7 fundir. Arbeiðsbólkurin metir, at arbeiðið er eitt slag av forkanning við tað, at arbeiðssetningurin er avmarkaður í mun til tann upprunaliga. Arbeiðsbólkurin hevur ikki verið á ferð fyri at kanna, hvussu viðurskiftini eru skipað í øðrum londum, men henda ásetingin í arbeiðssetninginum er kannað umvegis internet og vegleiðing frá góðum fólki. Arbeiðsbólkurin hevur havt 1 fund við foreldur og avvarðandi hjá umrøddu næmingum í Sernámsdeplinum og hevur verið á vitjan í Eysturoynni saman við einum foreldraumboði fyri at kanna umstøðurnar á staðnum. Arbeiðsbólkurin hevur eisini havt fund við stjóra og skúlaleiðara á Sernámsdeplinum og vil nýta høvi til at takka foreldrum, Runavíkar býráði og Sernámdeplinum fyri áhuga og samstarvsvilja.

Tórshavn 3. november 2002

Doris Hansen

Jóan H S Samuelsen

Janus Jensen

Poul Nolsøe

2. Arbeidssetningurin

Sum nevnt í formælinum var arbeidssetningur í fyrstu atløgu avmarkaður til at kanna tørvin, foreldraynskini og skipanir í londum kring okkum.. Undir viðgerðini av arbeidssetninginum rendi arbeidsbólkurin seg tíðliga í avgerandi og prinsippiellar spurningar í málinum og valdi tí at víðka setningin, soleiðis at nøkur av punktunum í upprunaliga arbeidssetninginum eisini eru umrødd.

2.1. Tørvur

Arbeidsbólkurin hevur á fleiri fundum viðgjørt spurningin um, hvussu stórir tørvur er á einum tilboði til ung við breki. Arbeidsbólkurin kom rættiliga skjótt til ta niðurstøðu, at áðrenn ein neyv tørvsmeting kann gerast, er neyðugt at gera sær greitt, hvønn málbólkvit umrøða, og hvat innihaldið í tilboðnum skal vera.

Foreldrini at umrøddu næmingunum, sum nú aftur ganga í Sernámsdeplinum, hava í skrivi til landstýrismannin orðað tilboðið soleiðis:

”Skipað verður soleiðis fyri, at børn teirra fáa ein virðiligan ungdóm og kunnu fáa eitt skúlatilboð, sum mennir tey til eitt sjálvstøðugt lív, tá ið skúlagongdin er liðug.”

Eftir nevndarinnar meting er hetta ein góð lýsing av aðalmálinum í tí skúlatilboðnum, sum eigur at verða skipað, og arbeidsbólkurin hevur tí arbeitt víðari við einum heildartilboðið, sum er sett saman av bústaði, skúla og arbeiði, og hvørs endamál er at menna tey ungu til at virka sjálvstøðugt í arbeiðslívi og tí dagliga degnum. Høvuðsentur eigur at verða lagdur á ítriv, arbeiði og praktiska upplæing. Skúli skal í hesum høpi síggjast úr einum víðari sjónarhorni enn tann vanligi bókligi skúlin (sí kap. 3 um víðkaða undirvísingarhugtakið).

Skoytast skal uppí, at arbeidsbólkurin í fleiri førum hevur nýtt ”Álit um hvussu ein eftirskúli til menningartarnað kann verða skipaður í Føroyum” sum íblástur og grundarlag.

2.1.1. Næmingaførleiki

Arbeidsbólkurin heldur, at talan kann bert verða um næmingar, sum í ein ávísan mun eru sjálvhjálpnir og sum ikki hava tørv á persónligum stuðli. Bólkurin sær tað ikki sum sína uppgávu at vísa á, hvørji eyðmerki ella hvørja sjúkugreining næmingar kunnu hava fyri at ganga í serliga skúlatilboðnum. Hesin spurningur má takast upp seinni eftir ávísnum leisti, soleiðis at felags reglur eru fyri øll, og soleiðis at hvør einstakur næmingur verður viðgjørdur á sama hátt. Bólkurin hevur umrøtt spurningin, og semja er um, at málbólkurin í fyrsta umfari er menningartarnað ung, sum eru hampuliga vælvirkandi. Víst verður í hesum sambandi til ”Álið um hvussu ein eftirskúli til menningartarnað kann verða skipaður í Føroyum”. Á bls. 9 verður sagt um málbólkin:

” Nøkur menningartarnað, ”sum eru betur fyri”, og sum kundu verið arbeiðsfør, hava vánaligar móguleikar fyri at fáa arbeiði, partvís av tvørrandi stimbran og vinnuútbúgvingarmóguleikar. Hesum bólki av menningartarnaðum átti skúlin eisini at kunnað givið eitt tilboð, sum gjørði tey betur før fyri at fáa og gera eitt arbeiði.”

2.1.2. Næmingayvirlit

Yvirlit frá Sernámsdeplinum yvir floksbýtið 2002/ 2003 vísir, at tað eru 10 flokkar/ bólkur í skúlanum í Sernámsdeplinum. Flestu av hesum flokkum/ bólkum eru smáir.

Arbeiðsbólkurin metir, at:

1. 6 næmingar í flokki J (22 til 25 ára gamlir) eiga at fáa eitt tilboð sum skjótast.
2. 20 næmingar í flokki A+B + D (13 til 17 ára gamlir) eiga møgliga at fáa eitt tilboð um 2-3 ár.

Tað er tó ilt at meta um, uttan at gera nærri kanningar, hvussu nógvir næmingar vilja taka ímóti einum møguligum skúlatilboði og í hvussu langa tíð.

Yvirlit frá fólkskúlanum yvir næmingar, sum fáa tímar vegna serligartørv og sum eru føddir í 1986 og seinni sýnir, at 18 dreingir og 8 gentur eru í 10. flokkunum, 23 dreingir og 3 gentur í 9. flokkunum og 16 dreingir og 4 gentur í 8 flokkunum. Tað eru tó ongar kvalifiseradar metingar gjørdar, sum kunnu vísa, um hesir 72 næmingarnir kunnu koma uppá tal, sum møguligir brúkarar av einum øðrvísi skúlatilboði. Ein partur av næmingunum er so væl fyri, at teir fara beinleiðis í arbeiði ella í framhaldsskúlar, meðan ein annar partur av næmingunum er illa fyri og kann tí ikki nýta eitt møguligt tilboð. Tað kann ikki vera rímligt, at tað bert eru tey menningartarnaðu, sum skulu hava eitt skúlatilboð. Aðrir bólkur av næmingum við breki hava í mongum føri líka stóran tørv á tilboðnum. Men arbeiðsbólkurin metir, at tað er rættast at gera ein royndarskipan við einum avmarkaðum tali av menningartarnaðum næmingum í eitt avmarkað tíðarskeið í fyrstu atløgu.

2.1.3. Samanumtikið

Tað er ikki møguligt at gera eina skikkaða meting um, hvussu stórir veruligi tørvur er á einum skúlatilboði til ung við breki við teimum næmingatølum, sum vit hava. Til hetta krevst, at bæði næmingar og foreldur at næmingum við serligum tørvum í Sernámsdeplinum og fólkskúlanum verða spurð í sambandi við eitt størri kanningararbeiði um hvønn einstakan næming. Hetta hevur arbeiðsbólkurin hvørki havt tíð ella umstøður til at gera. Arbeiðsbólkurin metir tó, at tørvur er á einum skúlatilboði til ein bólk av næmingum beinanvegin (68 næmingar), og síðan til ein ella helst tveir bólkur um 2-3 ár.

2.2. Fundur við foreldur.

19. september 2002 vóru foreldrini kallað til fundar í Mentamálaráðnum. Endamálið við hesum fundi var at geva teimum møguleika at leggja frem síni sjónarmið og ynski í sambandi við framtíðina hjá børnum teirra.

Foreldrini eru samd um, at tað ber væl til at gera eitthvørt felags fyri hesi børnini av tí, at tey rigga væl sum bólkur. Foreldrini ynskja, at tey framvegis vera saman, tá ið skúlagongdin í Sernámsdeplinum er liðug. Onkur nevndi, at tey t.d. væl høvdu kunnað búið í einum sambýli, um so var, at tey vóru fyrireikað til hetta frammanundan.

Høvuðsynski hjá foreldrnum er, at gongd kemur í arbeiðið at fyrireika børn teirra til eitt vaksnamannlív sum menningartarnað við tilboði um upplæring, bústað, arbeiði og frítíðarmøguleikar.

Onkur av næmingunum fekk tilboð um at fara á ein eftirskúla í Danmark – Grennessminde á Bornholm - men vildi ikki taka av tilboðnum. Upplýst var, at kostnaðurin fyri eitt slíkt tilboð er kr. 25. tús. um mánaðin. Foreldrini hava verið á

staðnum saman við næminginum. Tey siga, at eitt slíkt skúlatilboð kann eins væl gerast í Føroyum. Hesi foreldrini hava síðan arbeitt við móguleikanum um at gera eitt líknandi tilboð fyri ung menningartarnað í Føroyum. Tey vísa í hesum sambandi á ein bóndagarð/festi í Søldarfirði, sum móguliga kann nýtast til endamálið. Her høvdu næmingarnir fingið móguleika til jarðarbrúk, djórahald og urtagarðsrøkt av tí, at bøur, fjós og ein stórur urtagarður hoyra til festið. Upplýst var, at bæði Føroya Jarðarráð og kommunalu myndugleikarnir í Runavík kommunu høvdu sýnt áhuga fyri ætlanin. Øll vóru tó samd um, at tað eru nógvir spurningar, ið skulu loysast, áðrenn ein slík ætlan kann setast í verk.

Nøkur av foreldrnum hava arbeitt við einari ætlan um at gera eitt sambýli fyri hesar næmingar. Sambýlið kundi verið í Tórshavn, í Runavík ella í Klaksvík. Eins og í fyrr umrøddu verkætlanini, so eru tó nógvir ósvaraðir spurningar viðvíkjandi hesum eisini. Talan er her um ábyrgdarbýti, fígging, stødd, starvsfólk, næmingagjald o.a.

Ein spurningur, ið var nógv umrøddur, var næmingagjald í sambandi við eitt móguligt skúlatilboð. Summi av teimum menningartarnaðu fáa eftirløn og onnur ikki. Um so verður, at tey skulu gjalda ein part av einum móguligum skúlatilboði, so verða tey ikki javnsett. Hetta eru spurningar, ið mugu viðgerast meira nágreiniliga í framhaldandi viðgerðini av hesum máli.

Nevnt var, at í Danmark hava ung menningartarnað ein kontakt persón/stovn at halda seg til í sambandi við skúlagongd, bústað og arbeiði, tá ið tey fara úr fólkaskúlanum.

Á Bornholm er ein eftirskúli – Dueodde – fyri seinment. Her verður arbeitt eftir einari skipan, ið verður nevnt BUA (t.e. bosted, uddannelse, arbejde). Endamálið við hesari skipan er at læra tey seinmentu at klára seg sjálvi og at fáa teimum ein bústað og eitt arbeiði.

Foreldrini vístu á, at skúlatilboðið, sum hesir næmingar fáa í lýtuni í Sernámsdeplinum, er ikki nøktandi. Skotið var í hesum sambandi upp, at foreldrini settu seg í samband við Sernámsdepilin til at fáa greiðu á hesum spurningi.

2.2.1. Niðurstøða á foreldrafundi.

1. Foreldrini ynskja, at hesir næmingarnir framvegis skulu vera saman í einum móguligum tilboði um skúlagongd, tá ið tey fara úr Sernámsdeplinum.
2. Foreldrini ynskja, at arbeitt verður við at geva næmingunum eitt tilbýð fatar um upplæring, bústað og arbeiði. Stutt sagt eitt tilboð, ið kann fyrireika tey til eitt vaksnamannalív.
3. Arbeitt verður víðari við uppskotinum um eitt tilboð í Søldarfirði

2.3. Skipanin í øðrum londum

2.3.1. Ísland

Allir næmingar í Íslandi, ið eru lidnir við fólkaskúlan ella eru átjan ár, hava krav (rætt) uppá pláss á einum skúla, ið veitir víðari útbúgving.

Næmingar, ið hava fingið nógva serundirvísing í fólkaskúlanum og sum ikki megna at fylgja við í hesum skúlum, kunnu ganga í serklassar á hesum skúlum, ið bjóða bæði praktiska og ástøðiliga undirvísing. Á onkrum skúlum verður bjóðað starvsvenjing á arbeiðsplássum.

Sum nakað nýtt eru skúlarnir í ár byrjaðir við einum tveyára tilboði, ið hevur til endamáls at fáa næmingarnar út á arbeiðsmarknaðin og helst í eitt fast starv. Henda eyka útbúgvingin er ætlað næmingum, ið eru lidnir við ta ástøðiligu og praktisku undirvísingina, ið teir hava fingið í serflokki í einum skúla fyri víðari útbúgving.

Henda tvey-ára eyka undirvísing verður givin, partvís á skúlanum sum ástøðilig og handalig undirvísing og partvís sum arbeiðsvenjingar á arbeiðsplássum uttan fyri skúlan. Roynt verður í felag at fáa flest allar næmingarnar so sjálvstøðugar sum til ber viðv. dagligum rutinum og arbeiði. Í hesum tvey-áraskeiði eru nógva færri vanligir undirvísingartímar enn árinum frammanundan í serflokkinum, hetta er serliga galdandi fyri ta handaligu undirvísingina. Hesi tvey eyka árinum, ið talan er um, verður rópt starvsvenjing og fer fram á arbeiðsplássunum.

Endamálið við starvsvenjing hjá næmingunum á arbeiðsplássum er, at næmingurin hevur arbeiðið á einum arbeiðsplássi, tá skúlin er lokin.

Íslendski staturin fíggar ein stovn, ið ber heitið *Vaksnamannaundirvísing fyri brekað*. Hesin stovnur rekur triggjar deplar ella eindir: ein í høvuðstaðarøkinum, ein í Selfossi og ein á Akureyri.

Á hesum stovni starvast 30 lærarar. Stovnurin gevur undirvísingartilboð til menningartarnað, ið ikki hava aðrar útbúgvingarmøguleikar. Næmingarnir eru í aldrinum 17 til 67 ár. Hetta undirvísingartilboð skal fyrireika næmingarnar til eina heilt ella lutvís sjálvstøðuga tilveru og gera teir førar fyri at luttaka í samfelagum eftir teirra fortreytum. Undirvísingin er skipað sum styttri skeið, ið bjóða: ADLvenjingar, lesing, skrivning, rokning, edv, fimleik, svimjing, handarbeiði, tónleik, sjónleik og list. Harafrat verður undirvíst í persónligum peningaviðurskiftum. Á vári 2000 luttóku 429 næmingar á hesum skeiðum.

2.3.2. Danmark

Í Danmark eru lógir, ið skulu tryggja vaksnum serundirvísing. Fólkatingið hevur við lóg um *Specialundervisning for voksne*, frá 31. maj 2000 álagt undirvísingarverkinum at veita tann stuðul, ið skal til, soleiðis at brekaðir næmingar fáa mótvirði vegna brek. Danir hava síðan 1978 havt eina skipan, ið heimilar, at vinnuskúlarnir fáa fíggarligt ískoyti til sernámsfrøðiligan stuðul til næmingar við breki og til onnur, ið kunnu sammetast við hesar.

Uddannelse til alle (UTA) hevur gjørt tað møguligt at veita hesar báðar útbúgvingar: *Erhvervsgrunduddannelse* (EGU)

Den Frie UngdomsUddannelse (FUU).

Hesar eru vælegnaðar til nökur menningartarnað og geva førleikar sum:

Praktisk Medhjælperuddannelse (PMU) og

Praktisk Grunduddannelse (PGU).

Í Danmark eru fleiri utbúgvingarstöð, ið bjóða seg fram við tilboðum til ung, sum av einari ella aðrari orsök ikki hava fingið eina nøktandi undirvísing í fólaskúlanum. Flestu teirra geva eitt *heildartilboð*, ið skal miða ímóti at geva næmingunum eitt so sjálvstöðugt lív sumgjørligt.

2.3.3. Noreg

Noregi fekk í 1998 eina felags lóg fyri grundskúla og víðari útbúgving, kallað *Opplæringsloven*, (lóg nr. 61 frá 17. juli 1998). Henda lóg hevur felags reglur um rætt til serundirvísing í grundskúlunum og í framhaldsskúlm og viðger eisini rættin til serundirvísing til vaksen (galdandi frá várinum 2000).

Hugtakið “livslang læring” verður nógv brúkt og hevur stóran týdning fyri menningartarnað fólk.

Harumframt er ein lóg um *Voksenopplæring*. Henda lóg er frá 1976. Endamálið við vaksnamannaundirvísing er at hjálpa tí einstaka til eitt meiri meningsfult lív. Lógin um vaksnamannaundirvísing skal geva vaksnum sama rætt til kunneika, innlit og førleikar, ið fremja persónliga menning og styrkja grundlagið fyri persónligari stöðutakan og samstarvi við onnur í arbeiði og í samfelagslívinum annars.

Noreg hevur eins og Danmark nógv útbúgvingarstöð, ið bjóða seg fram við upplæring til fólk við serligum tørvi. Upplæring verður framd eftir sama leisti sum tann danska.

3. Undirvísingarhugtakið

Í fyrimyndarreglunum um at útvega javnlíkar móguleikar fyri brekað fólk, ið ST viðtók 3.des. 1993 og sum AHS gav út á føroyskum seks ár eftir 3. des. 1999, eru tey politisku málini um javnstöðu og javnbjóðis rættindi teirra brekaðu gjørd sjónlig og ítøkilig, og ikki minst, hvussu farast skal fram.

Sætta regla er um útbúgving, har stendur í 7. og 8.stk:

“Innlímað/integrerað útbúgving og útbúgvingarætlanir í nærumhvørvinum eiga at vera uppfataðar, sum hjálp til at fáa lönandi undirvísing og læra upp brekað fólk. Lesiætlanir fyri alt landið eiga at eggja samfeløgnum til at brúka og menna sítt egna tilfeingi til at geva brekaðum fólki undirvísing á staðnum” og “Tá tað er, at vanligu skúlaskipan ikki nøktar tørvin hjá øllum brekaðum nóg væl, kann serundirvísing koma uppá tal. Hon eigur at hava til endamáls at fyrireika næmingarnar til útbúgving í vanligu skúlaskipanini. Henda útbúgving eigur at vera líka góð sum vanligu undirvísingarskipanin, og eigur at verða nær tengd at henni. Minsta krav má vera, at líka nógv orka verður brúkt til brekaða næmingin sum til hansara sum ikki er brekaður. Tjóðirnar hvør sær eiga at miða eftir, at serundirvísingartænastan stig fyri stig verður lagað til vanligu skúlagongdina. Tað verður viðurkent, at í summum

förum kann serundirvísing vera mest hóskaði útbúgving til summar brekaðar næmingar.”

Bólkurin metir, at undirvísingarhugtakið til vaksin fólk við breki eigur at vera so vítt, at næmingunum verður veitt eitt heildartilboð. Eitt tilfíkt tilbø eigur at fevna um: undirvísing, bústað, arbeiði og frítíð.

Ein partur av undirvísingini skal vera undirvísing og venjing í at búgva uttanfyri heimið – antin í egnari íbúð ella í sambýli saman við øðrum, tá ið undirvísingartilboðið er liðugt. Venjing í at halda hús er ein týðningarmikil partur av undirvísingini, av tí, at eitt sjálvstøðugt lív er treytað av, at næmingarnir hava kunnleika til tey krøv, sum samfelagið setur og kunnleika til rættindi og skyldur. Tær handaligu lærugreinirnar skulu vera: matgerð, reingerð, viðlíkahald, innkeyp av gerandisvörum, klæðnavask o.a. Undirvíst eigur eisini at vera í at gera egna fíggjarætlan.

Ein annar partur skal fata um arbeiðsmøguleikar. Skúlin eigur í hvørjum einstøkum førri at hjálpa næmingunum við at koma inn á arbeiðspláss, fyrst í starvsvenjing og síðani, um henda venjing eydnast væl, kann talan verða um varðandi starv eftir lokna undirvísingartíð. Í nøkrum förum fara næmingar at hava sítt arbeiðspláss á vardum verkstaði.

Ein triði partur skal fata frítíðartilboð í nærumhvørvinum : ítróttartilboð, kvøldskúlatilboð og tilboð innan list o.a.

4. Hvør eigur økið: Mentamálaráðið og/ ella Trivnaðarmálaráðið?

Arbeiðsbólkurin hevur í fleiri umförum umrøtt spurningin: Ertalan um skúla við bústaðarmøguleikum ella um bústovn við skúlamøguleikum? Skulu heimildir og ábyrgd leggjast undir landsstýrismannin í mentamálum ella undir landsstýrismannin í almannamálum? Talan er um ein øðrvísi skúla, har høvuðsdenturin verður lagdur á upplæring í praktiskum arbeiðsgongdum innan vanligu gerandislívið, soleiðis at næmingarnir fáa betri móguleika at seta føtur undir egið borð. Men samstundis er hetta eitt tilboð um at búgva saman í einum felagsskapi í 23 ár. Dentur verður ikki lagdur á vanligu skúlagongd við vanligum lærugreinum sum t.d føroyskt, danskt og rokning. Arbeiðsbólkurin er samdur um, at tiltakið kemur at virka sum eitt slag av bústovni við tættum tilknýti til arbeiði í urtagarði, jarðarbrúki, starvsvenjing, vardum arbeiði á vanligum arbeiðsplássum í økinum, ítrivum og upplæring/ venjing.

Tað er landsstýrismaðurin í undirvísingarmálum, sum hevur tikið stig til at seta arbeiðsbólkin. Arbeiðsbólkurin hevur tjakast dúgliga, um hetta er eitt skúlamál ella eitt almannamál. Undir arbeiðinum hevur málið flutt seg aftur og fram millum báðar landsstýrimenninar fleiri ferðir. Arbeiðsbólkurin hevur tó alla tíðina verið samdur um, at tað bert er tann eini landsstýrismaðurin, sum eftir vanligum stýriskipanaðarligum reglum kann hava heinildina og ábyrgdina av málsøkinum ella verkætlanini/tiltakinum. Bústaðarparturin hoyrir nattúrliga til málsøkið hjá landsstýrismanninum í trivnaðarmálum, meðan skúlaparturin hoyrir til landsstýrismanninum í mentamálum.

Arbeidsbólkurinn er tí av teirri fatan, at tað í prinsippinum er ein politiskur spurningur, um tað verður skipað undir landsstýrismanninum í mentamálum ella landsstýrismanninum í trivnaðarmálum. Landsstýrismaðurin í mentamálum hevur ikki nakra formliga ábyrgd av at skipa fyri skúlagongd hjánæmingum, sum eru eldri enn 18 ár, men verður hugt eftir grannalondunum eru skúla/ stovnstilboð til hesar bólkur skipað við serligari lóggávu, ofta bæði innan almanna og undirvísingarverkið. Ein nærri kanning av skipanarviðurskiftinum av tílkum skúlatilboðum í grannalondunum átti at verið gjørd, áðrenn endalig støða verður tikin til fígging og skipanarviðurskifti. Hetta hevur arbeidsbólkurinn ikki havt høvi til.

4.1. Eftir lokið skúlaskeið?

Upprunaliga ynskið frá foreldrabólkinum var, at tiltakið skulð vera eitt undirvísingartilboð. Men bæði í arbeidsbólkinum og millum foreldrini hevur spurningurin, um hvat skal vera av næmingunum, tá hetta 23 ára skeiðið er liðugt, verið frammi. Hugsanir hava verið frammi, um at verkætlanin, aftan á at skúlaskeiðið er lokið, kann verða broytt til ein bústovn undir Serstovnadeildini. Líknandi verkætlanir ella skúlatilboð kundu so verið gjørd áðrastaðni í landinum eftir sama leisti. Atfinningarnar í sambandi við hesa loysn eru, at fyrst nýta vit nógva tíð og orku til at byggja eina upplæringar og skúlaskipan upp á einum staði við serkønum starvsfólki og arbeids- og frítíðarmøguleikum, og síðan flyta vi virksema til eitt annað stað í landinum. Vit vilja tá bróta tað niður, sum vit hava bygt upp. Hetta er óheppið.

4.2. Niðurstøða

Arbeidsbólkurinn er tí komin til ta niðurstøðu, at talan skal vera um eitt 23 ára skúlatilboð, og at næmingarnir aftan á hetta tíðarskeiðið fara úr skipanini. Tó eiga hesi árin at verða nýtt til at fyrireika nýggjar bústaðir ella bústovnar í teir bólkur, sum eru í skipanini. Hetta er ein uppgáva, sum Trivnaðarmálaráðið eigur at skipa fyri ella ein arbeidsbólkur/ fyrisitingareind undir hesum ráðnum.

5. Verkætlan

Arbeidsbólkurinn hevur umrøtt spurningin, um undirvísingartilboðið til ung menningartarnað natúrliga kundi verið partur av einum verandi stovni undir Mentamálaráðnum ella Trivnaðarráðnum. Mest sannlíkt er, at talan kundi verið um Sernámsdeplin ella Serstovnadeildin. Havandi í huga, at arbeidsbólkurinn metir, at høvuðsdentur eigur at verða lagdur á undirvísing/ uppvenjing, kann tað vera óheppið at leggja verkætlanina undir Serstovnadeildina.

Tað eru tó bæði frimunir og vansar við at leggja skúlatilboðið undir fyrisitingarligt ræði hjá Sernámsdeplinum. Fyri tey fáu starvsfólkini, sum koma at starvast í tiltakinum (3-4) er neyðugt at hava tilknýti til og fáa stuðul frá einihvørjari størri skipan, tað kundi í hesum førinum verið Sernámsdepin. Tað er gott og kann eisini gerast neyðugt við námsfrøðiligari og praktiskari vegleiðing, bæði áðrenn tiltakið fer í gongd og aftaná, men hinvegin er lítið at ivast í, at undirvísingartilboðið skal vera øðrvísi enn tað vanliga, og at tað eigur at vera so óheft sum gjørligt av bindingum til aðrar vanligar skipanir, bæði námsfrøðiliga og fíggingarliga.

Skúlatilboði er í fyrsta umfari ætlað sum ein tíðaravmarkað verkætlan, sum innan ávís mörk stýrir sínum egnu fíggarviðurskiftum. Sjálvt um tey fíggarligu viðurskiftini í verkætlanini eru skild frá Sernámsdeplinum, kundu tey fyrisitingarligu og námsfrøðiligu viðurskiftini í ein ávísan mun verði tengd at hesum stovni. Arbeidsbólkurin hevur umrøtt spurningin, men er ikki komin til nakra endaliga niðurstøðu. Landsstýrismaðurin eigur at taka støðu í hesum spurninginum.og somuleiðis taka støðu til, um ein stýringarbólkur skal setast at skipa fyri verkætlanini, og hvør skal vera í bólkinum.

5.1 Vantandi lógarkarmar.

Høvuðsreglan í galdandi fólkaskúlalóg er, at landsstýrismaðurin kann áseta reglur og bera útreiðslur í sambandi við undirvísing / ráðgevingi sambandi við børn/ ung millum 0 og 18 ár. Eitt skúlatilboð til ung menningartarnað yvir 18 ár kann tí ikki koma undir fólkaskúlalógina. Lógin um eftirskúlar gevur ikki heimild fyri undirvísing av næmingum eldri enn 18 20 ár. Galdandi lóg um frítíðarundrvísing o.a. er á kommunalum støði og gevur tí heldur ikki heimild fyri ætlaða virkseminum.

Galdandi lógir innan almannaverki geva landsstýrismanninum heimild til endurbúgving. Harumframt kann landsstýrismaðurin í Almannamálum bera útreiðslur til stuðulstiltøk til einstaklingar, til bústovnar o.a.

Niðurstøðan er, at lógarheimildin er ikki nøktandi.

5.2 Nýggj lóg

Arbeidsbólkurin mælir til, at ein nýggj heimildarlóg verður lögð fyri tingið í vár. Lógin skal geva landsstýrismanninum heimild til at gera ein royndarskipan í 4 ár við einum skúlatilboði til ung menningartarnað í komandi ári, og móguliga einari aðrari verkætlan afturat um tvey ár. Eitt av endamállum við lógini er at fáa royndir og gera ávegis metingar, áðrenn ein varandi skipan um serundirvísing fyri vaksni verður gjørd seinast í tíðarskeiðinum.

5.3. Hølisumstøður og staðseting

Stórir tørvur er á einum skúlatilboði longu komandi ár. Fígging er ikki sett av á komandi fíggarlóg til bygging, og tað er helst rættast at gera royndir við eini verkætlan, áðrenn endalig støða verður tikin til bygging. Niðurstøðan hjá arbeidsbólkinum er tí, at tiltakið verður framt í leigaðum hølum. Tað kann gerast trupult at finna hóskaði høli. Arbeidsbólkurin er komin til ta niðurstøðu, at skúlatilboðið ikki krevur somu hølisumstøður sum ein vanligur skúli. Tað er neyðugt, at næmingarnir hava hvør sítt búrum av ávísari stødd við góðum vaski toalett viðurskiftum. Tørvur er á einum stórum húsum, sum hava móguleika fyri at hýsa 68 fólkum. Kanska er móguligt at nýta tvey nærstandandi hús ístaðin. Hornasteinurin í tiltakinum er, at móguleikar eru fyri urtagarðsbrúki, jarðarbrúki, arbeidsmóguleikum á staðnum og starvsvenjingarmóguleikum. Tað kann vera trupult at finna eitt hóskaði stað, har allir ella flestu av nevndum móguleikum eru til staðar. Tó eru glottar, sí undir ”5.5. Eysturoyarætlanin.”

Arbeidsbólkurin hevur ikki spurt seg fyri ella lýst í fjølmiðlunum eftir egnaðum hølum, og einki ávíst stað í landinum er valt út sum betri egnað enn annað. Bólkurin hevur tó havt staðsetingina til umrøðu, og er samdur um at fyrirteytirnar fyri at fáa verkætlanina at eydnast eru, at

1. arbeids- og starvsvenjingarmóguleikar eru á staðnum

2. móguleiki er fyri urtagarðs- og jarðarbrúki á staðnum
3. hóskaði bústaðar- og hólisviðurskipti eru á staðnum.
4. hóskaði frítíðartilboð eru á staðnum.

5.4. Fíggjarmeting

Arbeidsbólkurin hevur ikki gjørt ítøkiligar kanningar av fíggjarliga tørvinum í sambandi við verkætlanina, tí eru nevndu tøl bert ein leyslig kostnaðarmeting. Verkætlanin verður í leigaðum hølum, sum væntandi eru tóm, tá ið farið verður undir ætlanina. Leigukostnaðurin er ásettur til 20.000 kr um mánaðin. Hetta er fyri eini stór hús í miðstaðarøkinum, men hugsað verður eisini um bústaðir sambært Eysturoyarætlanini. Innbúgv til húsini er mæt til knappar 500.000 kr sambært útrokningum frá Landsverkrøðinginum (sí aftast í álitinum). Eftir okkara metingum er hetta heldur høgt sett. Arbeidsbólkurin metir, at tað er neyðugt at hava ein buss til 7 persónar, kostnaður uml. 250.000 kr, og arbeiðsamboð og undirvísingartilfarð fyri uml. 100.000 kr.

Rakstur:

1. Olja, el. og tlf.	50.000 kr	
2. Matur o.a.	70.000 kr	
3. Leiga	240.000 kr	
4. Bilur	30.000 kr	
5. Ymiskt	50.000 kr	
Samanlagt		440.000 kr
Starvsfólk	leiðari (300 x 2) 2 starvsfólk (200 x 2) náttarvakt (200)	900.000 kr
Rakstur samanlagt		1.340.000 kr
Minus næmingagjald		200.000 kr
Netto rakstur pr. ár		1.140.000 kr

Íløgur í 2003:

1. bussur	250.000 kr.	
2. Undirv.og amboð	100.000 kr	
3. Innbúgv	500.000 kr	
Samanlagt íløgur		850.000 kr

5.5. Eysturoyarætlanin

Tann 24. oktober 2002 vóru limimir í arbeidsbólkinum á vitjan í Eysturoynni í sambandi við eitt hugskot, sum kom fram á fundinum við foreldrini um at nýta ein bóndagarð/festi í Søldarfirði í sambandi við eitt skúlatilboð til menningartarnað. Talan er um eitt festi, ið verður røkt av einum uppsitara. Umframt uttangaðsjørð og seyð, so hoyrir eisini innangaðsjørð, fjós og ein stórir urtagarður til festið. Uppsitari hevur bert áhuga í haganum og í seyðinum. Bøurin, fjósið og tann stóri urtagarðurin kunnu sostatt geva teimum menningartarnaðu frálíkar móguleikar til jarðarbrúk, djórahald og urtagarðsrøkt

Limirnir í arbeidsbólkinum fingu eisini høvi til at hitta býráðsformannin í Runavík, sum er ógvuliga hugaður fyri at skapa møguleikar fyri einum slíkum tiltaki Hann helt, at hugskotið um at nýta festið í Søldarfirði í sambandi við eitt skúlatilboð til menningartarnað er frálíkt. Hann vísti eisini á, at møguleikarnir fyri arbeiði og frítíðartilboðum annars til menningartarnað eru nógvir í kommununi Viðvíkjandi bústaðarmøguleikum, so kann tað gerast ein trupulleiki, um talan verður um at leiga eitt hús til hetta av tí, at har eru ikki nógv hús, sum eru egnað til eitt slíkt endamál. Hinvegn greiddi býráðsformaðurin frá, at hann í sambandi við eina ætlan um bygging av eldrafbúðum hevði havtsamband við eina danska fyrirøku, sum ger typhús til slík endamál. Býráðsformaðurin metir, at tað ber til hjá kommununi at skipa fyri, at eitt slíkt hús, ið verður gjørt til endamálið, kann vera klárt til nýtslu innan eitt rímligt tíðarmark. Um hetta verður veruleiki, so fíggar kommunan byggingina og leigar síðan húsið til skúlatilboð til menningartarnað. Tiltakið kann møguliga skipast sum ein verkætlan, ið gongur yvir eini 2–3 ár. Runavíkar kommuna hevur eisini grundøki, ið eru avsett til almenn og sosial endamál.

6. Tilmæli

Landsstýrismaðurin eigur at taka støðu til eina røð av prinsippiellum og praktiskum spurningum í sambandi við álitid. Í fleiri førum er neyðugt, at hetta verður gjørt í samráði við ella í samstarvi við landsstýrismannin í Trivnaðarmálum, og bólkurin metir, at ein avgerandi fyrirtreyt fyri at verkætlanin kann eydnast er, at gott samstarv er millum fyrisitingina hjá landsstýrismonnunum áðrenn og eftir at verkætlanin er farin í gongd. Ein onnur avgerandi fyrirtreyt fyri at verkætlanin kann fara í gongd, er at tey fyrisitingarligu og fíggarligu viðurskiftini í sambandi við hana verða avtalað millum báðar landsstýrismenninar, og at fíggarligt grundarlag fæst fyri ætlanini á fíggarlógini.

Nevndin loyvir sær at koma við 5 tilmælum.

1. *Avgerð skal takast um málið hoyrir til landsstýrismanninum í mentamálum ella almannamálum?*

Tilmæli: Mælt verður til, at landsstýrismaðurin í mentamálum fer undir samráðingar við landsstýrismannin í Trivnaðarmálum fyri at umrøða spurningin. Arbeidsbólkurin mælir til, at tiltakið verður fyrisitið av landsstýrismanninum í mentamálum. Grundgevingin er, at talan er um eitt tíðaravmarkað skúlatilboð, har nýggir næmingar koma inn í skipanini seinni.

2. *Útreiðslubýtið millum Mentamálaráðið og Trivnaðarráðið.*

Tilmæli: Mælt verður til, at útreiðslurnar verða býttar millum bæði ráðini, soleiðis at Mentamálaráðið ber kostnaðin av skúlapartinum, meðan Trivnaðarmálaráðið ber kostnaðin av bústaðarpartinum. Landsstýrismenninir í ráðunum gera avtalu um býtið, sum síðan verður ásett í heimildarlógini.

3. *Lógarkarmur.*

Tilmæli: Mælt verður til, at landsstýrismennirnir í mentamálum og trivnaðarmálum umrøða og gera avtalu um at gera eina tíðaravmarkaða heimildarlóg (tíðaravmarkað til 1. januar 2007), sum skal leggjast fyritingið í vár. Mælt verður til, at lógin heimilar eini ella tveimum verkætlanum í hesum tíðarskeiði.

4. *Samanseting av nýggjum arbeidsbólki.*

Tilmæli: Mælt verður til, at verandi arbeidsbólkur verður víðkaður við tveimum umboðum, einum umboði fyri serforsorgna og einum umboði fyri Javna. Hesin bólkur verður sitandi til stýringarbólkur er settur fyri verkætlanina.

5. *Nýggjur arbeidssetningur*

Tilmæli: Mælt verður til, at nýggi arbeidsbólkurin arbeiðir víðari við at

- a) finna hóskandi høli á hóskandi staði,
- b) útgreina fíggjarligu viðurskiftini og gera fíggjarætlan,
- c) fyrireika leigusáttmála,
- d) áseta innihaldið í skúlatilboðnum,
- e) áseta næmingatreytir m.a. tær fíggjarligu,
- f) áseta stýrisviðurskiftini í verkætlanini,
- g) fyrireika lógina
- h) gera eftirmetingarreglur,
- i) áseta reglur fyri setanarviðurskiftini hjá starvsfólki
- j) viðgera næmingaviðurskifti eftir lokna skúlagongd

Víðkaði arbeidsbólkurin skal vera liðugur við arbeiði sítt í seinasta lagi 1. februar 2003.

7. Fylgiskjøl

Fylgiskjal 1:

Fyribils uppskot til løgtingslóg um royndarskipan til vaksnin brekað

§ 1. Endamálið við hesi royndarskipan er, at menna um móguleikarnar hjá brekaðum fyri einum heilum lívið.

§ 2. Royndarskipanin skal samantvinna sosialt skúla- mentunarlígt og frítíðarvirksemið.

§ 3. Treytin fyri luttøku í royndarskipanini er, at viðkomandi er fyltur 18 ár, og er egnaður at luttaka í royndarskipanini. Stýringarbólkurin av royndarskipanini avgerð, hvør luttekur í skipanini.

§ 4. Skipanin verður sett á stovn á hóskaðri stað í Føroyum, soleiðis at virksemd samb. § 2 kann røkkast

§ 5. Miðast skal ímóti, at tey luttakandi búgva á sama sambýli.

§ 6. Allir fakkbólkar kunnu starvast í royndarskipanini.

§ 7. Skipanin verður goldin av Mentamálaráðnum og Trivnaðarmálaráðnum.

§ 9. At meta um royndarskipanina verður sett ein yrkiskøn nevnd við umboðum frá MBF, mentamálaráðnum, almennaráðnum og foreldrabólkinum.

§ 8. Mentamálaráðið umsitur royndarskipanina.

§ 9. Avgerðir, tiknar eftir hesi lóg, kunnu kærast til landsstýrismannin í mentamálum 4 vikur eftir, at viðkomandi hevur fingið fráboðan um avgerðina.

§ 9. Lógin kemur í gildi 1. august 2003, og fer úr gildi aftur 1. august 2006

Almennar viðmerkingar.

Endamálið við lógini er at menna møguleikarnar hjá brekaðum fyri einum heilum lívið. Hugtakið ”heilum lívið” merkir, at hesin bólkur hevur serlig viðurskipti og serligan tørv, sum tey ikki fáa nøktaðan. Tey hava tí í dag eitt ”brotið” lív. Teirra møguleikar í samfelagnum eru ikki teir somu, tilboðini ikki tey somu, og av somu orsök verður teirra dagligdagur ”brotin”, og ikki ein skipað heild. Trupuleikin hevur eisini verið ein áhaldandi heimildarspurningur. Skilt soleiðis, at skal nakað gerast fyri henda bólk, ja so er eingin heimild, serliga innan skúlaverkið, men eisini innan onnur verk. Høvuðsendamálið við royndarskipanini er tí at fáa royndir í, hvussu hetta økið skal skipast í framtíðini, og hvussu møguligar forðingar kunnu fáast av vegnum, og ikki minst at vita, um er hetta ein gongd leið. Hesin bólkur skal eisini intergrerast í samfelgið eftir royndartíðina, og møguliga nýggir brúkarar skulu takast upp í skipanina. Hetta er tó treytað av, at skipanin verður longd.

Allir fakkbólkar skulu starvast í royndarskipanina, so tað slepst undan, at vit renna okkum inn í fakkørk. Her krevst tó, at viðkomandi fakkfeløg geva loyvi til tað.

Ein yrkiskønnevnd verður sett at meta, um henda royndarskipanin er ein gongd leið.

Mentaráðið umsitur skipanina.

Serligar viðmerkingar

ad. 1

Hövuðsendamálið við royndarskipanini, er at hesin bólkur fær skipaðandag, eitt "heilt lív"

ad. 2

Øll viðurskifti skulu samantvinnast, soleiðis at bólkurin fær ein skipaðan dag. Tí skulu øll tilboð og allur tørvur og móguleikar verða við í royndarskipanini.

ad 3

Tað er ikki ætlanin við lóginia at avmarka skipanina bert tilávísar bólkar, men hinvegin má hædd takast fyri, at skal royndarskipanin eydnast, so hevur tað stóran týdning, at tey, sum luttaka, kunnu fungera saman, eru á sama støði.

ad 4

Mælt verður til at skipanin verður lögð á einum hóskandi stað í Føroyum. Í hæsam liggur, at í økinum skipanin verður lögð, skal hava eitt rímuligt útboð av tilboðum bæði mentunarlíga, sosialt, ítróttarlíga v.m. Hædd skal eisini takast fyri, hvørji ynski luttakarnir sjálvir hava.

ad 5

Orsøkin til ynski um at tey skulu búgva á samasambýli, er bæði tann, at tann aktuelli bólkurin er ein homogenur bólkur, er vanur at verða saman og kenna hvønn annan, men eisini tann at ein partur av upplæringini/skúlingini er at vera saman í einum dagligum degi og tær ábyrgdir tað hevur við sær.

ad 6.

Staðfest verður her, at allir fakbólkar kunnu luttaka í royndarskipanini. Orsøkin til hesa áseting er, at tær royndir sum eru, so kann tað skjótt blíva stríð millum fakbólkar, og fyri at royna at umgangast hesar trupuleikar, verður staðfest í sjálvum lógartekstinum at allir fakbólkar kunnu verða við, sjálvst um hetta ikki nøkur trygd fyri, at onki stríð verður,

ad 7

Her verður staðfest, at bert tey fólk sum royndarskipanin sjálv setur skal hon bera kostnaðin av. Hetta merkir eisini at t.d. at allur rækstur av sambýlinum verður goldin av íbúgvunum, at skal t.d lærari nýtast, so er tað mentamálaráðið sum skal gjalda, og skal stuðul setast, so skal hann gjaldast yvir almannaalóggávuna.

ad 8

Mett verður, at tað er rættast, at Mentamálaráðið umsitur skipainia.

ad 9

Avgerðir, sum eru tiknar eftir hesir lóg, kunnu innan 4 vikur kærast til landstýrismannin.

ad 10

Talan er um eina royndarskipan yvir 3 ár. Lógin fær tí gildi frá 1. august 2003 og fer úr gildi 1. august 2006.

Fylgiskjal 2.

Frá Landsverkfrøðinginum:

J. nr. SD/9869

(at tilskila í svari)

Tórshavn tann, 06. nov. 2002

Sambýli til ung menningartamað

Kostnaðarmeting av aptering av sambýli.

Janus (MMR-fólkaskúladeild) hevur biððum kostnaðarmeting av at útgerð eitt sambýli.

Hølini eru: bygningur til 6 búfólk + 1 vaktarfólk

- 6 búrum
- 1 køkur/spísipláss/felagsrúm
- 1 felagsupphaldsrúm
- entré / durur
- vásakøkur / vaskirúm
- 1 rúm / pláss til vakt

Eg seti sum fyritley, at allar yvirflatur eru lidnar og at allur fastur útbúnaður (køkur) er uppsettur. Útgerðin fevnir um leysan útbúnað og komplettering.

		Tilsamans
		487.344,00
- seingir		33.000,00
- klædnaskáp		13.800,00
- borð		56.800,00
arbeiðs-/skriviborð til kømur	43.600,00	
matborð	6.800,00	
sofaborð	6.400,00	
- bókahillur		52.188,00

- stólar		53.788,00
skrivborðstólar	7.188,00	
lenistólar	28.800,00	
matborðstólar	8.000,00	
aðrir stólar	9.800,00	
- sofur		36.600,00
- lampur		65.000,00
loftslampur	31.000,00	
arbeið/skrivborð/lampur	27.000,00	
lesilampur	3.000,00	
veggjalampur	4.000,00	
- gardinur		10.500,00
- gólvteppir		15.000,00
- durainnbúgv - spegl - knaggafjøl		8.000,00
- uppvaskimaskinu		9.500,00
- køksmaskinur		16.000,00
- steintoy / fõt		6.500,00
- bestikk		21.568,00
- grýtur / pannur /bakiformar		7.000,00
- Kannur / haladarar / v.m.		4.500,00
- Borðvognur		5.000,00
- køliskáp		10.500,00
- frýstara		9.500,00
- vaskimaskina		8.500,00
- turkitrumla		6.500,00
- Micorovnur		6.000,00
- Strúkibretti / strúkijarn		900,00
- Sjónvarp		11.100,00
- Dustsúgvári		2.400,00
- Hillar		9.200,00
- Arbeiðborði vaskirúmi		8.000,00